

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

3. Miejscowość

WARZĘGOWO

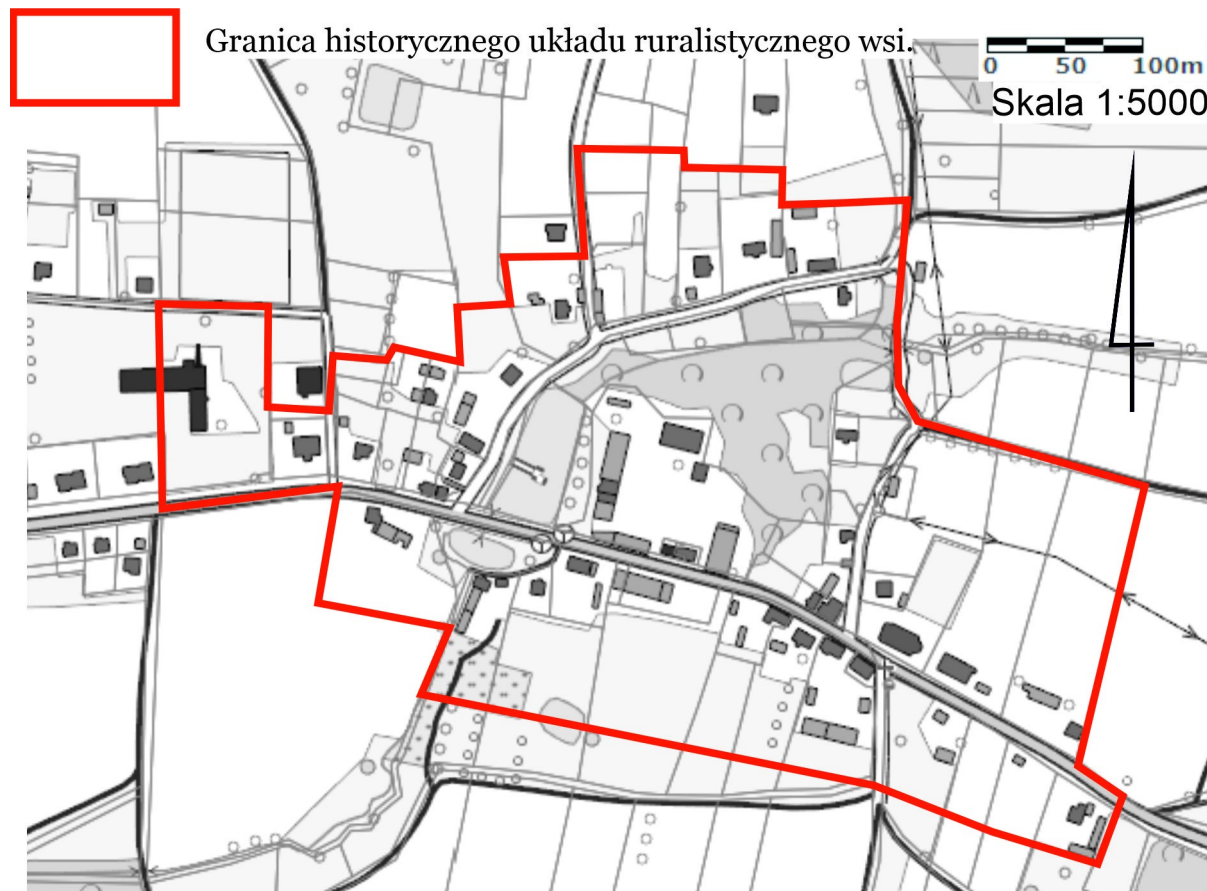
1. Nazwa

Historyczny układ ruralistyczny wsi

2. Czas powstania

ok. 1200, 1715, 1818, 1945

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

Województwo **DOLNOŚLĄSKIE**

Powiat **WOŁOWSKI**

Gmina **WOŁÓW**

6. Współrzędne geograficzne

51°24'04"N 16°44'19"E

7. Użytkowanie obecne

**mieszkalne
rolnicze**

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Poprzednie nazwy miejscowości: 1317 r. - Marczenogow (?); ok. poł. XVIII w. - Wersingawe; 1785 do 1912 r. - Wersingawe; 1937 do 1945 r. - Hohenau.

Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi: Starsza nazwa niemiecka jest prawdopodobnie zniekształconym zapisem fonetycznym nazwy pierwotnej. Nazwa późniejsza nawiązuje do usytuowania wsi na wyniosłości.

Historia wsi i dóbr: W XIII i XIV w. Warzęgowo płaci dziesięcinę biskupowi wrocławskiemu, od 1715 r. rozwój tutejszego uzdrowiska bazującego na miejscowych źródłach siarkowych. Znane już ono było prawdopodobnie w 2. poł. XVI w., lecz kolejne wojny i inne klęski zahamowały jego rozwój. Główne źródło oraz dwa mniejsze tryskały u podnóża góry z winnicą. Woda wypływała z warstwy piasku, przechodziła przez pokład węgla brunatnego grubości około 1/2 łokcia, następnie przez 2 warstwy gruntów zwięzłych, m. in. ilów. Samo źródło zostało obudowane pawilonem, w którym znajdowała się pijalnia. W jej bliskim sąsiedztwie usytuowano łaźnię. Oferowała ona ciepłe kąpiele w wannach oraz większe baseny do wspólnej kąpieli 12-tu i więcej osób. Były tam również szatnie. Łaźnia zlokalizowana była pośrodku czworokątnego placu, otoczona ogrodem ze szpalerami lipowymi oraz innymi drzewami. Wodę ze źródeł doprowadzał rów, inny odprowadzał ją do dużego stawu rybnego. W 1818 r. Warzęgowo zmienia swą przynależność administracyjną. Do tego roku należało do okręgu oleśnicko-trzebnickiego, potem - do okręgu wołowskiego. Notowane jest tu źródło mineralne. 1830 r. Warzęgowo występuje jako majątek i gmina wiejska. Istniejący tu kościół ewangelicki doglądany jest przez diakona ze Strupiny. 1841 r. Radca dworski Rau von Waldenburg przeprowadził badania tutejszych wód źródłanych i potwierdził ich przydatność. Wody te były nadal stosowane z powodzeniem. 1845 r. W Warzęgowie istnieje majątek oraz gmina wiejska. Szkoła ewangelicka z jednym nauczycielem obsługuje także Nieszkowice, Pieruszę, Stęszów i Siodłkowie. W tym czasie źródła zanikają. Przyczyną było powstanie zakładów węgla brunatnego - kopalni Otto oraz jej szybu im. Błogosławieństwa Bożego. Wody odpływowe kopalni kierowano do wielkiego stawu u *Grofi Teich* położonego między Robote-Teich oraz Lang-Teich. W 1912, 1937 r. do tutejszego majątku rycerskiego należy jeszcze posiadłość wiejska. Miejscowość o układzie równoleżnikowym, usytuowana na szczycie i stokach wzgórza. Podstawowy układ komunikacyjny tworzą dwie zbiegające się drogi, z których południowa to szosa Wołów - Pelczyn - Skokowa, natomiast druga, północna, prowadzona do drogi lokalnej, zakreśla łuk, obejmując od zachodu i północy założenie podworskie. We wschodniej części wsi usytuowany jest kościół w otoczeniu cmentarza.

Bibliografia: • Richard Junke: Wohlau, Geschichte des Furstentums und des Kreises von ..., Wurzburg 1965, GŚŁ 50212 II, [RJ 1965]

- Knie J.: Alphabetisch-statistisch-topographische Ubersicht der Dorfer, Flecken, Stadte und anderen Orte der konigliche Preussische Provinz Schlesien, Breslau 1845 [K. 1845, s.]
- Regesty Śląskie, pod redakcją Wacława Korty, t. 1 (1343-1348), Wrocław 1975 ; t. 2 (1349-1354), Wrocław 1983; t. 3 (1355-1357), Wrocław 1990; t. 4 (1358-1359), Wrocław (bez daty wydania); t. 5(1360), Wrocław 1992
- Schlesisches Güter-Adressbuch. Verzeichnis samtlicher Rittergueter und selbständigen Gutsbezirke, sowie der grosseren Landguter der Provinzen Nieder- und Oberschlesien Breslau 1891,1912, 1937
- Wytyczne konserwatorskie do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wołów, Wrocław 2000
- Zimmermann F. A., Beytrage zur Beschreibung von Schlesien, Brieg t. IV 1785; t.VII 1787

Materiały kartograficzne: • Messtischblatt, pomiar 1887, nowelizacja 1929, wydanie 1937-1940.

Istniejące zagrożenia: Degradacja układu ruralistycznego związana z współczesną zabudową różnego typu, dogęszczanie i wprowadzanie nowej zabudowy na terenach historycznie niezabudowanych, rozbiórki i przebudowy budynków historycznych oraz ich modernizacja z wykorzystaniem współczesnych, niezgodnych z lokalną tradycją materiałów budowlanych.

Postulaty konserwatorskie: Utrzymanie układu wsi, zachowanie dominant, skali zabudowy, jej historycznego rozplanowania, tradycyjnych brył, formy, użytych materiałów i artykulacji elewacji, ochrona zespołu dworsko-folwarcznego, i kościelnego.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

czerwiec 2023
Justyna Kość